

ПРО СПРОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОСЛІДНИЦТВА НА ЛЕБЕДИНЩИНІ

Комликова Г. І.

Сумський національний аграрний університет (м. Суми)

Розвиток сільськогосподарської дослідної справи був зумовлений об'єктивними соціально-економічними потребами, розвитком сільського господарства та переробної промисловості в країні.

Як і у всій Російській імперії, епоха розквіту сільськогосподарського дослідництва на Сумщині припадає на 1881-1913 роки.

У 80-х роках ХІХ ст. на території Сумської області, у межах сучасних її адміністративних кордонів (це були по декілька повітів Харківської, Чернігівської і Полтавської губерній), з'явилися перші дослідні установи.

До цього часу тут виникли всі передумови, необхідні для зародження сільськогосподарської дослідної справи, а саме: природно-кліматичні умови сприяли розвитку основних галузей рослинництва; суспільно-політичні зміни в країні (відміна кріпосного права) сприяли розвитку капіталістичних відносин (розвиток промисловості та підприємництва, поява вільнонайманої робочої сили); поширення промислового виробництва, зокрема цукрового, що знаходилось у приватній власності, наслідком якого була приватна ініціатива великих підприємців, що бажали отримувати більші прибутки від сільського господарства та власних переробних підприємств; поширення сільськогосподарської освіти в країні; розвиток теоретичних основ агрономічних наук; створення сільськогосподарських товариств, що мали на меті сприяти розвитку всіх галузей сільського господарства і сільськогосподарської промисловості у зоні своєї діяльності.

Однак, дослідна справа в сільському господарстві сумського краю розвивалася дещо нерівномірно. Так, наприклад, та територія Сумщини, що належала тоді до Чернігівської губернії, дещо відставала: у дореволюційний період тут не було створено жодної дослідної установи.

Сільськогосподарське дослідництво тієї її території, що належала до Харківської губернії, вже до початку ХХ ст. було представлене всіма типами дослідних установ. Окрім мережі дослідних полів, що діяли під протекторатом ХТСТ з початку 80-х рр. ХІХ ст., функціонували й самостійні дослідні поля у маєтках великих землевласників та невеличких товариств. Деякі невеликі сільськогосподарські товариства мали змогу організувати у своєму повіті чи волості демонстраційне поле (пасіку, ягідник чи сад). З 1897 р. на території Сумщини розпочинає свою діяльність Іванівська дослідна та селекційна станція.

Вже на початку ХХ ст., після прийняття у 1901 р. спеціального «Положення про сільськогосподарські дослідні установи» [1], яке стало першим нормативним документом, що регулює дослідну діяльність у сільському господарстві, кількість дослідних установ на теренах Сумщини починає зростати: 1905 р. – Сумська сільськогосподарська дослідна станція Сумського повітового земства на базі Сумської сільськогосподарської школи;

1910 р. – Сумське дослідне поле на базі Сумської сільськогосподарської школи, реорганізоване з ліквідованої Сумської сільськогосподарської дослідної станції; 1910 р. – Сумська районна сільськогосподарська дослідна станція Харківського губернського земства. Стрімко розширювалася мережа демонстраційних полів і ділянок. Поширювалися у доволі великій кількості у багатьох господарствах колективні досліди, що закладалися з метою вивчення найпростіших прийомів удосконалення сільськогосподарського виробництва та перевірки у різних ґрунтово-кліматичних умовах рекомендацій дослідних установ.

Однак, сільськогосподарське дослідництво розвивалось не в усіх повітах Харківської губернії. Так, наприклад, у Лебединському повіті у цей період ще не було жодної дослідної установи. І це не зважаючи на те, що Лебединське повітове земство неодноразово ініціювало створення дослідних установ.

Ще у 1902 р., Лебединське повітове земство клопотало перед Харківським губернським земством про надання йому одноразової субсидії у розмірі 5000 руб. на створення в повіті сільськогосподарської дослідної установи та щорічної допомоги у розмірі 2000 руб. на її утримання. І це клопотання було повністю задоволене надзвичайним губернським земським зібранням 23 лютого 1904 р. На жаль, досі невідомо з яких причин (друковані та архівні джерела не містять такої інформації), дослідна станція у Лебедині так і не була створена [2, с. 359].

Варто зауважити, що Лебединське повітове земство було одним із перших, що визнало необхідність створення в повіті спеціалізованого сільськогосподарського навчального закладу.

Ще у 1894 р. Лебединська повітова земська управа, враховуючи побажання Харківських Губернських земських зборів щодо створення за рахунок коштів губернського земства у кожному повіті по одному агрономічному училищу, виділила земельну ділянку площею 5 $\frac{1}{4}$ дес. для влаштування такого училища у м. Лебедині [3, арк. 35]. Лебединська міська дума на його створення виділяла одноразово 8496 руб. 50 коп. та щорічно 1474 руб. [3, арк. 41].

Відповідно до ухвали Харківських Губернських земських зборів повітовим земствам пропонувалось розглянути дану пропозицію і, не тільки віднайти відповідні земельні ділянки для училищ, а й передбачити створення при училищах дослідних полів, врахувавши особливості місцевого сільського господарства [3, арк. 31]. Лебединська повітова земська управа визначилася із спеціалізацією училища: садівництво, городництво, шовківництво, бджільництво та рільництво [3, арк. 33 зв., 34]. Однак, інформації про те, чи було створене це училище, віднайти не вдалося.

Першою установою, що проводила деякі дослідження насінневого матеріалу, що використовується в повіті у приватних і селянських господарствах, була Лебединська контрольно-насінна станція Лебединського товариства сільського господарства, заснована у 1913 р.

Широка мережа демонстраційних полів та ділянок, що організовувались у повіті, досліджень сільськогосподарських культур не проводила. Не проводили досліджень у галузі тваринництва й злучні пункти, що створювались у повіті

для поширення швіцької породи і покращення громадського поголів'я худоби, хоча й стояли біля джерел створення Лебединської породи ВРХ.

ДЖЕРЕЛА:

1. Положение о сельско-хозяйственных опытных учреждениях [28 мая 1901 года]. Приложение III // Труды совещания по организации опытного дела в России, происходившего при Главном Управлении Землеустройства и Земледелия с 14 по 20 ноября 1908 года. – СПб., 1909. – С. 391-394.
2. Журналы очередного Сумского уездного земского собрания 30 сентября, 1,2,3 и 4 октября 1904 года, с приложениями. – Сумы : Типо-литогр. К. М. Пашкова, 1905. – 389 с.
3. Держархів Сумської обл., ф. 251, оп. 1, спр. 98, 51 арк.